

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:2 – Sayı:3 - Şubat 2018

koynunda büyüdüük

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi - ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

kaynakca.info
Türkiye Kaynakçası

Scientific Indexing Services

DANIŐMA KURULU

- Prof. Dr. Ahmet BEŐE - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Alpaslan CEYLAN - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan BAHAR - Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR- Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. İlhami DURMUŐ - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal POLAT - Amasya Üniversitesi
Prof. Dr. Metin BAYRAK – Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Hanifi PALABIYIK- Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Neslihan DURAK – İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Soner HUNKAN - Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĐLU - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Salim CÖHCE - İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Őeyhmus Recai TEKOĐLU – Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Turgut YİĞİT - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf KILIÇ - Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Anıl YILMAZ –Kâtip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim Ethem ÇAKIR - Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Nezahat CEYLAN
Doç. Dr. Ümit KILIÇ - Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz GÜNAŞDI - Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Akın BİNGÖL - Kafkas Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN -GaziosmanpaŐa Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oktay ÖZGÜL- Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gülnur AYDIN- Adnan Menderes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Suat VURAL - Ardahan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ő. Mustafa ERSUNGUR - Atatürk Üniversitesi

SAYI HAKEMLERİ

Prof. Dr. Gülhan ATNUR - Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Kemal BAKIR - Erzurum Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ömer SUBAŞI - Artvin Çoruh Üniversitesi

Doç. Dr. Ümit KILIÇ - Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Yavuz GÜNAŞDI - Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ - Erzurum Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Ali AHMETBEYOĞLU - İstanbul Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif KORKMAZ - Giresun Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Murat ERTEM - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Coşkun ERDOĞAN - Atatürk Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARAGEÇİ - Kafkas Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Zülfiye KOÇAK - Bitlis Eren Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Sedat BİNİCİ	13
KENDİLİĞİNDEN DÜZEN KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ / HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE CONCEPT OF SPONTANEOUS ORDER	
Emre ÖZSOY	43
ÖLÜMÜNÜN 96. YILI MÜNASEBETİYLE TÜRK ASILLI TÜRKOLOG NİKOLAY FEDOROVİÇ KATANOV / WITH 96. YEAR DEATH RELATIONS TURKISH DESCENT TURKOLOGIST NIKOLAY FEDOROVİÇ KATANOV	
Hikmet ÇİÇEK	61
3 NUMARALI VE H. 1162-1171/M. 1749-1758 TARİHLİ ERZURUM AHKÂM DEFTERİ'NİN TAHLİLİ / ANALYSIS OF NUMBERED 3 AND DATED H. 1162-1171/M. 1749-1758 ERZURUM JUDGEMENT REGISTERS	
Yunus Emre AYDIN	79
FÂTİMÎLER DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA KUTÂME KABİLESİNİN ROLÜ VE MAĞRİP'TE FÂTİMİ - KUTÂME İLİŞKİLERİ (762 - 972) / THE ROLE OF KUTAME IN THE ESTABLISHMENT OF FATIMID EMPIRE AND RELATIONSHIPS BETWEEN FATIMID AND KUTAME IN MAGHRIB (762-972)	
Muhammet Nuri CEYLAN	99
KURBAN GELENEĞİ BAĞLAMINDA YAĞMUR YAĞDIRMA RİTÜELİ ERZURUM GÖKÇEDERE KÖYÜ ÖRNEĞİ / TRADITION KURBAN CONTEXT RAINMAKING RITUAL / ERZURUM GOKCEDERE VILLAGE EXAMPLE	
Kürşat BARDAKCI	117
MISIR KRALİÇESİ KLEOPATRA'NIN DAĞLIK KİLİKİA'DAKİ EGEMENLİĞİ / THE EGYPTIAN QUEEN CLEOPATRA'S DOMINANCE IN THE CILICIA TRAKHEIA	

**ÖLÜMÜNÜN 96. YILI MÜNASEBETİYLE TÜRK ASILLI
TÜRKOLOG NİKOLAY FEDOROVİÇ KATANOV**
*WITH 96. YEAR DEATH RELATIONS TURKISH DESCENT
TURKOLOGIST NİKOLAY FEDOROVİÇ KATANOV**

Araştırma Makalesi

Emre ÖZSOY**

ÖZET

Dil, folklor, etnografya, arkeoloji ve tarih bilgini; Doğunun kalbinden çıkan ve doğuyu en iyi tanıyanlardan. Çalışmalarında dünya halklarının 114 dilini kullanmış, çağdaşları tarafından “dilbilimi ansiklopedisi” adı ile ilişkilendirilmiştir. Şüphesiz bu Katanov’dan başkası değildir. Hakas Türklerinin dünyaca bilinen bu seçkin bilim adamı, yaptığı çalışmalar ile Türk kültür tarihine eşsiz zenginlikler katmıştır. Maddi-manevi bütün zorluklara rağmen bilime katkı yapmanın uğraşı, daha doğrusu savaşı ile geçen 60 yıllık bir ömrü, Türk halkları üzerinde çalışarak geçirmiştir.

Bu çalışma Nikolay Fedoroviç Katanov’u ölümünün yıl dönümünde anmanın dışında başka bir amacı taşımaktadır. Bugün maalesef Türkiye’de Katanov ve çalışmaları ile ilgili olarak Yüksek Lisans ya da Doktora düzeyinde bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple bu çalışmanın en büyük amacı; Katanov hakkında bir çalışma yapılmasının zorunluluğunu işaret etmektir.

Anahtar Kelimeler: Dilbilimi, Sagay, Katanov, Folklor, Etnografya

* Makale Geliş Tarihi: 29.01.2018 Makale Kabul Tarihi: 22.02.2018

** Ankara Üniversitesi SBE, Genel Türk Tarihi ABD, Doktora Programı. emreozsoy206@gmail.com. Bu yazı, 2017 Bahar Döneminde Ankara Üniversitesi’nde Prof. Dr. Saadettin Yağmur Gömeç danışmanlığında hazırlanan “Seminer Ödevi”nin düzeltilmiş ve genişletilmiş halidir.

ABSTRACT

Scientist of language, folklore, ethnography, archeology and history; from the heart of the East and Eastern best knows. He used 114 languages of the world peoples in his studies and was associated with his name by his contemporaries as “Encyclopedia of Linguistics”. No doubt this is no more than Katanov. This distinguished scientific man of Hakas Turks, known wordly, has added unique wealth to the history of Turkish culture with his works. Despite all the hardships of the financial and moral, the struggle of contributing to knowing, more precisely, the life span of the 60 years, passed through the Turkish peoples.

This work is another purpose than Nikolai Fedoroviç Katanov’s commemorate of the anniversary of his death. Today, unfortunately, regarding Katanov, work in Turkey MSc or PhD level studies have been carried on. Fort his reason, the greatest aim of this study is; To point out the necessity of conducting a study on Katanov.

Keywords: Linguistics, Sagay, Katanov, Folklore, Ethnography

I- İlk Yılları ve Eğitim Hayatı

Geleceğin dil, folklor, etnografya, arkeoloji ve tarih bilgini olarak ortaya çıkacak olan Sagay (Türk) kökenli Katanov, Yenisey Nehri’nin kolu olan Abakan’ın sol kıyısında, Askiz köyünün 17 km. kuzeydoğusunda bulunan İzyum (Uzyum) bozkır yerleşim bölgesinde doğmuştur. (Eren 1998: 186; Konikov-Kamalov 2011: 82) Kendi yazmış olduğu otobiyografisinde 6 Mayıs 1862’de Üzüm köyünde doğduğunu belirtmiştir. Baba ve annesinin Hakasların iki önemli boyuna mensubiyetleri vardır. Babası Fedor Semönoviç Katanov Sagay, annesi Kaçın boyuna mensuptur. Bununla birlikte Katanov hakkında yazılan eserlerde, onun annesinin soyu ve ismi konusunda bir karışıklığın olduğu görülmektedir. Kaçın ismi, annesinin soyunun ismi (Katanov 2004: 5; Konikov-Kamalov 2011: 82) olarak kullanıldığı gibi “Kaçinka Katanova” olarak da annesinin ismi şeklinde kullanılmıştır. Katanov’un otobiyografisinin temel kaynak olarak kullanıldığı ve İrina Kokova tarafından hazırlanan “Nikolay Federoviç Katanov” adlı eserde, Katanov bu karmaşıklığa son verecek şekilde otobiyografisinde şunları yazmıştır: “Babam Sagay kabilesinden, annem ise Kaş kabilesinden bir Tatar’dı...” (Kokova 1998: 7) Burada, yeri gelmişken kısaca Sagay üzerinde de bilgi vermek isabet olacaktır. Yukarıda Katanov’dan Sagay kökenli olarak bahsedilmişti. Aslında Sagay ismi bize çok uzak değildir. Türk soyunun küçük bir biri-

midir. Çin kaynaklarında Kırgızlar “Hakas” olarak geçmekte olup Minusinsk, Abakan ve bazen de Yenisey Tatarları olarak da bilinmektedirler. Kaçınlar, Sagaylar, Beltirler, Kızıllar ve Koybaylar adında beş büyük boy halindedirler. (Ekici 1998: 410; Gömeç 2011: 401,402)

İrina Kokova tarafından hazırlanan Katanov biyografisinden anlaşıldığı kadarıyla, Katanov, tam bir Doğulu olarak yetişmiştir. Bildiğimiz kadarıyla hemen hemen her doğulu gibi o da ilköğrenim yıllarını, 1869 yılında kendi köyünün de yakınında olduğu belirtilen Askiz köyünde geçirmiştir. Bu ilköğrenim yıllarında, babasının ölümünden sonra amcasının himayesi altına girmiştir. Nitekim Katanov ve ailesinin Rus kültür muhitine yakınlığı, bizzat amcasının Rus meclisi olan Duma’da yazman olarak görev yapıyor olması, Katanov’un Rus hat sanatıyla ilgilenmesine fırsat vermiştir. (Ekici 1998: 410; Kokova 1998: 8) Belirtildiğine göre Katanov bu okulda beş yıl öğrenim görmüş, bu eğitim sırasında ise İnnokentiy Karatanov ile tanışmıştır. Katanov’un onu ilk öğretmeni sayması bu açıdan önemlidir. Bu konuyla ilgili olarak verilen bilgilere göre Karatanov, küçük Katanov’u çok fazla etkilemiş, ona Sibiryaya ile ilgili bilgiler ve kitaplar vererek Katanov’a mensubu bulunduğu milleti araştırma merakını aşmıştır. Katanov’un bundan sonra lise yılları başlayacaktır. 1876 yılında, daha önceden öğrenim gördüğü Askiz köyünde tanıştığı ve ilk hocam dediği Karatanov’un girişimleri ile Krasnoyarsk’lı madenci P.İ. Kuznetsov’a emanet edilmiş ve burada, Krasnoyarsk’ta Gimnazyuma (lise) kayıt olmuştur. Ayrıca ileride ünlü bir dilbilimci, Türkolog olacak olan Katanov’un Türk dilleri ile ilgisi de bu dönemde, 12 yaşındayken, askeri okula kayıt olduğu sıralarda ve Askiz’de Duma yazarı yardımcılığı yaparken başlamıştır. Buradaki çevreden etkilenmiş olmalıdır. (Türkmen 1997: 484; İshakov 2004: 151)

Katanov’un biyografisini yazan Kokova’nın belirttiğine göre Katanov bu yılları ile ilgili çok az şey yazmıştır. Kokova, Katanov’un otobiyografisinden alıntı yaparak şu bilgileri vermektedir:

Gimnazyumdaki (Lise) kursu 1884 yılında altın madalya ile bitirdim. Genel konulardan başka Latince, Yunanca, Fransızca ve Almanca öğrendim. 1880 yılından, yani gimnazyumun dördüncü sınıfından itibaren Coğrafya Kurumu Doğu Sibiryaya Bölümünün aktif üyesi, tarih ve coğrafya öğretmeni A.K. Zavadskiy-Krasnopolskiy’in etkisi altında kendi kabilemin geleneklerinin tasviri ve Sagayca metinlerin derlemesiyle uğraştım. 1881 yılında V.V. Radlov, A. M. Kastren, N.A. Kostrov’un eserleriyle tanışmam sayesinde notlarıma eklemelerde

bulundum ve onları sonraları çeşitli dergilerde yayınlattım. (Kokova 1998: 10)

Katanov’u ele alan çalışmaların çoğunda onun bu yılları ve daha sonraki yıllarını maddi sıkıntılar içinde geçirdiği dile getirilmiştir. Davletov’un verdiği bilgilere göre Katanov lise yıllarındaki maddi imkânsızlıkları, servet sahibi ailelerin çocuklarına ders vererek aşmaya çalışmıştır. (Davletov 1999: 51) Benzer şekilde Katanov, o dönemde başkentte çıkan “Doğu Yorumu” adlı bir dergide, derginin sahibi S. Yardinsev ile tanışarak “Minusinsk Tatarlarının Efsane ve Destanları”, “Harika Köy Okulu” adında iki makale yazmıştır. (Türkmen 1997: 411) Fakat bütün bu maddi olumsuzluklara rağmen Katanov, daha 21 yaşında iken çok ses getirecek bir çalışma ile Rus bilim muhiti ilgil alanına girerek dikkatleri üzerine çekmiştir. Onun ilk bilimsel çalışması “Opisanie Şamanskogo Bubna i Kostyuma Sagaskogo Plemeni” adıyla çıkar, bilimsel amaçlarını taşıyan ilk ciddi eser, 800 sayfalık Tatar Dilinin Sagay lehçesi ile ilgili “Grammatika Sagayskogo Nareçiya Tatarskogo Yazıka” adlı eseridir. Bir lise öğrencisinin, 21 yaşındaki bir aklın ürünüdür. Bu eser ile ilgili olarak 21 Nisan 1883’te İmparatorluk Bilimler Akademisine bir mektup yazmıştır. Kokova bu mektubun Leningrad Arşivi’nde saklı olduğunu belirterek, kitabına tamamına yakını aldığını ifade etmektedir. Bu mektubun içeriğinde Katanov;

“Geçen yılın 6 Eylül’ünde “Gramatike Sagayskogo Nareçiya Tatarskogo Yazıka” başlığı altında incelenmesi için 10 rublelik bir posta şeklinde kendi eserimi göndermiştim. Onun incelenmesi durumunda uygun görülürse basılmasına izin verilmesini rica etmiştim. Çalışmamın elinize geçip geçmediğinden beni haberdar etmenizi rica ediyorum. Yedi kapıklık iki pulu da posta masrafları için gönderiyorum. Bilimler Akademisi tarafından yayınlanan V.V. Radlov, A. Kastren’in genelde Minusinsk bölgesi (Yenisey vilayeti) bozkırlarında göçebe olarak yaşayan doğuluların ağızları ve Türk dillerini inceleyen diğer filologların çalışmalarının elimde olmasına ve köken olarak bu doğululardan biri olan (Sagay) ben yaşamımın ilk yıllarını onlar arasında geçirmiş olmama karşın Sagay ağzının grameri adını verdiğim çalışmamın hazırlanmasına uzun zaman ayırmak durumunda kaldım. Şimdi de ana dilimi inceleyerek onlarla ilişkiyi sürdürüyorum” ifadelerini kullanmıştır. (Kokova 1998: 13)

Katanov, gimnazyum (Lise) öğrenimini tamamladıktan sonra 1884 yılında Petersburg üniversitesi Şark Dilleri Fakültesine kaydını yaptırmıştır. Bu yıllarda söz konusu fakülte en güzel dönemini yaşamakla beraber çok önemli isimlerin ders verdiği bir yer olmuştur. Tarih ile dikkatli şekilde ilgilenenlerin

yakından tanıdıkları isimler bu fakültededirler. Türkolog ve İran uzmanı İ.N. Brezin, Çin ve Mançurya uzmanı V.P. Vasilyev, Mongoloist K.F. Golstunski, Arap dilbilimci V.R. Rozen¹, Türkolog ve Osmanlı tarihçisi Smirnov² bunlardan bazılarıdır. (Türkmen 1997: 485) Fakat Kokova'nın eserinden öğrendiğimiz kadarıyla Katanov, Petersburg'a gelmeden önce onun Kazan'da Doğu dillerini incelemek amacıyla olduğu görülmektedir. Hatta o dönemde ünlü misyoner N.İ. İlminskiy³ ile yazışmaktadır. Fakat artık ülkenin şarkiyat merkezi Kazan değil Petersburg olmuştur. (Kokova 1998: 14)

Katanov fakülteye kayıt olduktan sonra Simirnov ve Brezin yönetiminde özel Türkoloji hazırlık sınıfında Osmanlıca, Türkçe, Tatarca, Arap Dili ve Edebiyatı, Fars Dili, Doğu Tarihi, Rus Tarihi derslerini almıştır. Ayrıca bu fakültede yaşayan Türk dillerinin yanı sıra Çağatay dilini de öğrenmiştir. Tarihi metinleri ve Türk Halk Edebiyatını okumuştur. Onun en büyük kazanımlarından birisi, şüphesiz Radlov⁴'tan almış olduğu derslerdir. Üniversitedeki derslerinin yanında bizzat Radlov'un evinde Türk Dillerinin Fonetigi derslerini almıştır. (Türkmen 1997: 485; Geraci: 312) Bunun yanında lise öğrenim döneminde olduğu gibi üniversitede öğrenim gördüğü zaman da onun için maddi açıdan çok zor yıllar olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Katanov'un üniversite rektörlüğünden

¹ Viktor Romanoviç ROZEN hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BARTOLD V.V. (2004) "V. R. Rozen ve Rus Şarkiyatçılığı", (çev. Cengiz Buyar), *Manas Journal of Social Studies*, Cilt 6, Sayı 11: 11-15.

² Vasiliy Dmitriyeviç SMİRNOV (28.07.1846-25.05.1922):Astarhan yakınlarındaki Biryuçya köyünde Diyakoz bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Astarhan Ruhban Okulu ve Perm Ruhban Mektebi'nde okuduktan sonra 1865 yılında St. Petersburg İlahiyat Akademisi'ne girdi. Daha sonra Doğu Dilleri Fakültesi Arap, Fars, Türk, Tatar Bölümü'ne geçti ve 1871 yılında bu okuldan altın maile mezun oldu "Moğol Hâkimiyetinin Rusya'ya Etkilerinin Sonuçları ve İzleri" adlı tezini tamamladı. "Göriceli Koçi Bey ve Diğer XVII. Yüzyıl Osmanlı Yazarlarının Gözüyle Osmanlı'nın Çöküşü" konulu tezini savundu. (Konikov-Kamalov 2011:161-162)

³ Nikolay İvanoviç İLMİNSKİY, (1822-1891): Kazan Ruhani Akademisi'nde tahsil gördü ve orada öğretmenlik yaptı. Azınlıkları Hıristiyanlaştırmak için çalıştı. Tatarca ve Arapça öğrenmiştir. 1861'de Kazan Üniversitesi Türk-Tatar Kürsüsü Profesörü oldu. 1863'te teşebbüsü ile "Vaftiz Edilen Tatarlar İçin Merkezi Okul" açıldı. 1872'de Rus-Yabancı Semineri'nde Rus alfabesini esas alarak Çuvaş, Tatar, Mari, Udmurt, Yakut'lar vb. için alfabeler hazırlamıştır. (Devlet 2014: 28)

⁴ Friedrich Wilhelm (Vasiliy Vasilyeviç) RADLOV (05.01.1837-12.05.1918): Almanya'da bir polis ailesinde doğdu. 1854'de Berlin Üniversitesi Felsefe Fakültesi'ne kayıt oldu. Aynı zamanda dil bilimi ile de yakından ilgilenmeye başladı. Onun Doğu dilleri uzmanı olarak yetişmesinde Alman bilim adamı W. Schott önemli rol oynadı. Radlov, ondan Moğolca, Tatarca, Mançuca ve Çince dersleri aldı. 1858'de Rusya'ya gitti. Burada da öğrenmeye devam etti. Bir dizi ilmi faaliyette bulundu. Altay ve Batı Sibiry Türklerinin dili, etnografyası ve folkloru ile ilgilendi. Asya Halklarının Tarihi ve Edebiyatı alanında çalıştı. Kutadgu Bilig, Codex Cumanicus ve Türk yazıtları üzerine sayısız çalışma yaptı. Çok sayıda ilmi müesseselerde görev aldı. (Konikov-Kamalov 2011: 148-149). Ayrıca bkz; SAĞLIK, G. Selcan (2008), "Wilhelm Radlov'un Hayatı ve Sibiry Türk Halklarının Kültür Dokusu Üzerine Görüşleri", *Hacettepe Türkiyat Araştırmaları*, Sayı 9: 471-486.

burs talebinde bulunduğunu bilmekteyiz. Otobiyografisinde bu durumu “*Ailemin ölümünden sonra varlığımı sürdürmek için kullanabileceğim hiçbir kaynağım yoktur. Bana maddi destek sağlanması, amacımı ve hedefimi oluşturan, tarafımdan seçilmiş konuları rahatlıkla inceleme fırsatı verecektir...*” (Kokova 1998: 15) cümleleri ile dile getirmiştir. Katanov’un nasıl bir maddi zorluk içerisinde bulunduğunu anlamamız açısından V. A. Gordlevskiy’nin⁵, “Katanov kilise önünde iki kapağı köylü kadınlara dua yazdığını anlatmıştı” (Kokova 1998: 17) ifadeleri önemlidir. Katanov’un kızı A. Nüra Katanova, babası hakkında yazmış olduğu anılarında, onun maddi sıkıntıları konusunda önemli bilgiler vermiştir. Kızının babasıyla ilgili anıları, Katanov’un Türkçeye çevrilen eserinin içerisine sıkıştırılmıştır. Muhtemelen tamamı olmayıp kısaltılmıştır. Zaten söz konusu bilgiler Kokova’nın eserinden alınmakla beraber bu eserde birkaç sayfada toplanmıştır. Nüra Katanov:

“Ağır sıkıntılar içinde geçen öğrencilik yıllarında, Nikolay Fyodoroviç Katanov geçimini aldığı bursla (Ayda 8 ruble) sağlamıştır. Zaman zaman da özel dersler vermiştir. O zor geçen yıllarda, Nikolay Fyodoroviç haftada ancak bir kere, pazar günleri öğle yemeği yiyebildiğini, diğer günlerde ise ekmeğe ve çay ile yetindiğini anlatırdı. Çok alçak gönüllü ve mütevazı idi. Dar bütçesiyle yetinen, kendisini kısıtlı şartlara alıştıran Nikolay Fyodoroviç, bir keresinde acil paraya ihtiyaç duymuş ve varlıklı bir öğrenciden bir miktar borç para istemiş. O varlıklı öğrenci ise “Ben dilencilere para vermem!” diye yanıt vermiş. Bahar sınavları başladığı zaman ise mevzu bahis varlıklı öğrenci, sınavlarda kendisine yardım etmesi için Nikolay Fyodoroviç’e başvurmuş. Oldukça tembel olan öğrenciye Nikolay Fyodoroviç Katanov “Ben tembellelere yardım etmem” diye o öğrencinin yardım talebine olumsuz yanıt vermiştir. Bu vaka Nikolay Fyodoroviç’in belleğinde yer etmiştir” cümleleri ile bu zorlukları dile getirmiştir. (Katanov 2004: 9)

II. Bilim Adamı Katanov

1888 yılında üniversiteyi bitiren Katanov, Arapça-Arap Edebiyatı, Farsça-Fars Edebiyatı, Türkçe-Tatarca, Türk Kabileleri, Doğu Nümizmatığı, Os-

⁵ Vladimir Aleksandroviç GORDLEVSKİY (07.10.1876-10.09.1956): Rus işgali altında bulunan Finlandiya’nın Sveaborg kasabasında doğdu. Helsingfors’ta (Helsinki) liseyi bitirdikten sonra Moskova’ya giderek Sovyetler döneminde adı Moskova Doğu Araştırmaları Enstitüsü olarak değiştirilen Lazarev Doğu Dilleri Enstitüsü’ne girdi. Moskova Üniversitesi Tarih ve Edebiyat Fakültesi’nden (1899-1904) mezun olduktan sonra Türkiye Türkçesini geliştirmek ve araştırma yapmak amacıyla Türkiye’ye gönderildi. Türkiye ve Suriye’de iki sene kaldıktan sonra, Paris’teki Kolej de Frans ve Sorbonne’de araştırmalarda bulundu. (Konikov-Kamalov 2011: 60; Akpınar 1996: 114)

manlıca, Doğu Tarihi, Pers Tarihi, Rus Edebiyatı, İlahiyat, Almanca derslerini pekiyi, Rus Tarihi dersini de iyi derecesi ile vermiştir. Bundan sonraki hayatında kendisine yüksek lisans yapması teklif olunmuştur. Brezin'in tavsiyesi ile de Doğu Dilleri Fakültesi'nde 1893 yılına kadar burslu olarak okumuştur. Bu arada Katanov daha üniversiteyi bitirir bitirmez, Casteren'in Koybalca sözlüğünü ve örneklerini Rus alfabesine çevirmiş ve yayımlamıştır. (Kokova 1998: 21; Ekici 1998: 411; Eren 1998: 186) Lisansüstü eğitime başladığı sırada bir taraftan da bir araştırma gezisi için görevlendirilmiştir. İlimler Akademisinin araştırma heyetine katılarak 1892'ye kadar Sibiryaya, Moğolistan ve Doğu Türkistan'da bulunmuştur. Bu araştırma gezisi sırasında yerli Türk boylarının folklor ve yaşayışları üzerine araştırmalar yaparak malzeme toplamıştır. (Temir 1987: 148) Başka bir makale de ise onun bu bilimsel gruba katılmaktan ziyade başkanı olarak atandığı yazılmaktadır. (Davletov 1999: 52) Bu bilgi bize daha doğru ve uygun gelmektedir. Nitekim Radlov'un Katanov ve bu gezi ile ilgili yazmış oldukları, bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Anlaşıldığı kadarıyla, Bilimler Akademisi ve Rus Coğrafya Kurumu, Katanov'u özel olarak seçmiştir. Söz konusu araştırma seyahatinin mimarı ise Radlov olmuştur. Bu seyahatin gerekli olduğunu düşünen Radlov, konu ile ilgili olarak; *“En doğudaki Türk kabilelerinin kalıntılarını incelemenin önemi ortadadır. Çünkü bu ülkeler hiçbir zaman Türk dillerinin uzmanlarınca ziyaret edilmemiştir. Biz de sadece bu amaç için özel olarak hazırlanmamış çeşitli gözlemciler tarafından toplanmış bölük pörçük bilgilere sahibiz”* şeklinde açıklama yapmıştır. Yine Radlov, bu gerekli araştırma gezisi için neden Katanov'un seçilmesi gerektiğini, bu görevi gerçekleştirmek için Nikolay Katanov'dan daha yetkin bir kişi bulunamayacağını, hocalarının sözleri ve kendi gözlemlerinden dolayı Katanov'un bilime ve bilgiye sadakatini belirtmiştir. (Kokova 1998: 21,22) Sonuç olarak Katanov'un bu yolculuğu tam olarak 4 yıl sürmüştür. Şüphesiz bu seyahatin onun bilgisi üzerinde büyük etkisi olmuştur. Katanov, 1889 yılı başında Petersburg'dan ayrılır ve Omsk-Tomsk şehirleri üzerinden Krasnoyarsk'a ulaşır. Minusinsk bölgesine de yani kendi vatanına da uğramayı ihmal etmez. 7 Mart sabahı buradan ayrılan Katanov, üç günlük yolculuktan sonra yukarı Usinsek'e ulaşır. Burada araştırmalar yaparak Çahol'a geçmiş, burada iki hafta kaldıktan sonra Nisan ayının sonlarında Yenisey'in sol akıntılarından olan Saganor'a geçmiştir. Burada en büyük eseri olacak olan Uranhaylar'ın dillerini ve yaşam tarzlarını incelemiştir. 1890 Ocak ayının sonunda Karagaslar'ı (Togalar) incelemek için Kansk ve Nij-

nevdiğine geçmiştir. Katanov uzun süre burada kalarak Çin'e yapmayı planladığı yolculuk için hazırlıklarıyla ilgilenmiştir. Katanov Çin içlerine kadar ulaşacak bir yolculuk tasarlar fakat Çin makamları, onun pasaportunu Tarbagatoy prensinden aldığı gerekçesiyle Urumçi'den ileri gitmesine müsaade etmemiştir. Katanov'da daha fazla zaman kaybetmemek için "Semireçyan" bölgesinde yaşayan Rus ve Çin Kırgızlarının, Sartların şivelerini incelemeye koyulur. Araştırmalarını tamamladıktan sonra Çin Sartlarının ve Dzungar Kırgızlarının şivelerini araştırdığı Çin şehri Çuguçak'a geçmiştir. Buranın Rus konsolosu Şişmarev ve Kuldajakonsolonsu Uspenskiy'in yardımıyla izin aldıktan sonra, tasarladığı Çin seyahatinin önündeki engeller kalkmıştır. 1892 yılı başlarına kadar Hami, Urumçi ve Guçen şehirlerine Tiyan-Şan üzerinden ulaşmıştır. Buradaki araştırmalarını yaptıktan sonra 1892 yılının Mart ayında bir Rus arabasıyla Piçan şehri üzerinden Turfan'a geçmiştir. Oradan ise Mayıs ayının ortalarında yolu üzerindeki Suydunve Çin-ho şehirlerinden Kulcu'ya ulaşmıştır. Katanov bu uzun süreli araştırmasında birçok diyalektikle ilgili halk yaratıcılığının örneklerini, Sibiryaya ve Çin'in Türk dili hakkındaki malumatlarını etraflıca derlemiştir. Katanov Tuvalıların, Karagasların ve Çin Kazaklarının diyalektlerini, Kulca, Çuguçak, Urumçi, Hami ve Turfan Uygurlarının dillerini incelemiştir. Sadece Çin gezisinde, 1891 Şubatından 1892 Mayısına kadar 120 masal, 90 hikâye, 500'ün üzerinde dörtlük, 153 şarkı, 600'den fazla atasözü, 70 civarında halk inancı, 38 bilmece, 900'den fazla rüya yorumu ve başka birçok malzeme derlemiştir. (Türkmen 1997: 486,487)

Katanov bu yolculuğu sırasında pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Ayrıca önemli gördüğü durumları da mektuplar ile Radlov'a bildirmeyi ihmal etmemiştir. Katanov'un bu mektupları sıradan mektuplar olmayıp bilimsel anlamda kaleme alınmış notlardan oluşmaktadır. Nitekim 1890 yılında Radlov, İmparatorluk Bilimler Akademisi Tarih-Filoloji Bölüm toplantısında bu mektupları sunmuştur. Bu mektuplar hakkında Radlov şu satırları yazmıştır: "*Çünkü bu mektuplarda etnograflar ve Türkoloji için yeni ve ilginç nitelikte pek çok bilgi bulunmaktadır...*" Ayrıca Sovyet Türkoloğu A. N. Samoyloviç bu mektuplar ile ilgili olarak sonradan şunları söylemektedir: "*1902 yılında ben Türkmenlere ilk bilimsel nitelikteki öğrencilik görevime gittiğim zaman hocam P.M. Melioranskiy, program yerine Katanov'un Sibiryaya ve Doğu Türkistan'dan Mektuplar'ını okumamı tavsiye etmişti.*" (Kokova 1998: 30) Bu mektuplar "Sibiryaya ve Doğu Türkistan'dan Mektuplar" başlığı altında Türkçeye de çevrilmiştir. Söz konusu

eser, Türk Dil Kurumu Yayınları arasından 2008 yılında çıkmış ve çevirisini Burçak Okkalı yapmıştır. Katanov'un bu araştırma gezisi sırasında edindiği bilgiler daha sonra onun baş çalışması olacak olan "Uryanhay (Tuva) Dilinin İnceleme Uygulaması ve Bu Dil ile Diğer Türk Kökenli Diller Arasında İlişkiler" adlı eserinin temelini oluşturmuştur. Söz konusu eser Katanov'un başyapıtı olduğu kadar ona ününü veren eser olmuştur. Devletov'un belirttiğine göre bu eserde 48 tane ölmüş ve yaşayan Türk dil ve lehçelerinin karşılaştırmalı analizine yer verilmiştir. Yine bu eser 1960'lar da yayınlanan "Eski Türk Sözlüğü" nün temelini oluşturmuştur. Bu bilimsel eserde (1600 sayfadan fazla) 48 Türk dili ve lehçelerini karşılaştıran, analiz eden, titiz tablolar bulunmaktadır. (Davletov 1999: 52) Araştırma seyahatinden sonra Katanov, 12 Ocak 1894 yılında Kazan'a gelir ve buraya Profesör olarak atanır. Kazan Üniversitesinde Türkçe-Tatarca, Türk-Tatar Kabilelerinin İcmali, Türk-Tatar Edebiyatı Tarihi, Türk Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri ve Metin Okuması derslerinin açılmasını sağlayarak bu alanlarda dersler vermiştir. Kazan'a geldiği yıl üniversitenin Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti'ne üye ve sekreter seçilmiştir. 1898'den 1914'e kadar bu cemiyetin başkanlığını yapmıştır. Kazan'da hocalığı sırasında Katanov'un Tatar aydınları ile ilgilendiğini de görmekteyiz. Kayyum Nasirî⁶ ve Şihabettin Mercânî⁷'nin tarih çalışmalarının güvenilir ve büyük çalışmalar olduğunu belirten Katanov, bu isimlerin çalışmalarını tanıtmak için gayret etmiştir. Özellikle Nasirî ile sıkı bir dostluk kurmuştur. (Ekici 1998: 411; Temir 1987:49; Kokova 1998: 40,41) Nasirî'den bahsederken onu, "Müslümanlar arasında Avrupa kültürünü yaymaya çalışan bir rehber" olarak tanıtmıştır. (Temir 1987: 149) Katanov 15 Aralık 1907'de Kazan Üniversitesinde Karşılaştırmalı Dilbilimi dalında ikinci doktora derecesini almıştır. 30 Kasım 1911 tarihinden itibaren Kazan

⁶ Kayyum NASİRÎ (1825-1902): 1824 yılında Yukarı Şırdan köyünde doğdu. İlkokulu köyünde tamamladıktan sonra Kazan'da eski usul medresede kurs gördü. Gayriresmî Kazan Üniversitesine devam etti. Daha çok dünyevi bilimler üzerinde çalıştı. Arkeoloji, coğrafya, tarih, istatistik, harita, geometri, aritmetik, botanik gibi alanlarda çalıştı ve ders kitapları yazdı. Rus Papaz Okulu'nda Tatar dili öğretmenliği yaptı. 1883 yılında Kazan Üniversitesi'ne bağlı Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Kurumu'na üye seçildi. Tatar Dil ve Edebiyatının gelişmesinde çok uğraş vermiştir. Bu alanla ilgili sözlükler hazırlamıştır. (Devletşin 1981: 52-54)

⁷ Şihabettin MERCÂNÎ (ö.1889): İlahiyat bilgini, din islâhatçısı ve Rusya Müslümanları arasında ilk defa olarak tarih ilimlerinde Avrupalı metotlar uygulamış bir tarihçi. 1818 yılında müderris bir ailenin çocuğu olarak Yabınçı köyünde doğdu. 1838 yılında Buhara'ya gitti. On buçuk yıl burada eğitim hayatını devam ettirdi. 1876 yılından itibaren Kazan'da faaliyet gösteren Rus-Tatar Öğretmen okulunda dersler verdi. Dinî ve dünyevî bilimlerin bir arada okutulduğu bir medrese kurdu. Hüseyin Feyizhanî ile birlikte Avrupalı eğitim veren bir Tatar üniversitesi açma projesi vardı. (Devletşin 1981: 44-50)

Ruhban Akademisi'nde ders vermiş, devrimden sonra Kazan Üniversitesinde 1917 yılında kurulan Kuzeydoğu Arkeoloji ve Etnografya Enstitüsü'nde ve diğer yükseköğretim kurumlarında çalışmıştır. (Konikov-Kamalov 2011: 83) Bunun yanında 1907-1916 arasında Kazan'da kurulan "Yayın İşleri Komitesi"nin başına getirilerek basılan kitapların kontrolü ve gerektiğinde sansür edilmesi görevini sürdürmüştür. Fakat Katanov, bu görevi çok da isteyerek yapmadığını ve bilimsel çalışmalarına engel olduğunu sık sık Petersburg'a yazmış, yine de bir sonuç alamamıştır. Kazan, Rusya Müslümanlarının yenileşme merkezlerinin başında gelmektedir. Bir süre gazete, dergi ve eğitim kitaplarının kontrol edilmesi görevi Katanov'a verilmiştir. (Samolina 2012: 6)

Bir başka mesele de onun Doğulu ya da bir Türk oluşudur. Rusya'nın Doğululara bakış açısını sık sık dile getirmiştir. Kokova tarafından hazırlanan eserde bu durumla ilgili Katanov'un pek çok mektubu yer almıştır. 30 Kasım 1901'de Pekartskiy'e⁸ yazdığı mektubun bir bölümde;

"Bir öğretmen olarak ben burada genel kabul görmüş olan –doğulular ölüme mahkûmdur; bu yüzden de onlarla ilgilenmemek gerekir- düşüncesiyle mücadele etmek zorundayım" satırlarına yer vermiştir.

Bu durum kendisi ile de doğrudan ilgilidir. Yine aynı arkadaşına yazmış olduğu 8 Ocak 1904 tarihli mektubunda bu sitemini;

"Ben Bilimler Akademisi tarafından Asya'nın çeşitli ülkelerinde görevlendirildim ve pek çok materyal topladım. Fakat on beş yıl boyunca Akademi sürekli uyarılarıma rağmen ancak bunların 1/6'sını yayınladı. Geri kalanların yayınlanması için yetmiş beş yıl daha mı gerekiyor? Bu sizin hoşunuza gider miydi? Dört yılda topladım doksan yılda yayınlanacak. Bu yüzden akademisyenlerle uzun süre konuştum, fakat sitemden başka bir şey elde edemedim." (Kokova 1998: 60,62)

Kendisinin pek çok planı olmasına rağmen 60 yıllık ömrü bu planlarını gerçekleştirmeye izin vermemiştir. 1922 Mart ayında sağlığı bozulan Katanov

⁸ Eduard Karloviç Pekarskiy (13.10.1858-29.06.1934): Polonya kökenli Türkolog olup Minsk vilayetine bağlı Petroviçi köyünde doğmuştur. 1877 yılında Harkov'da öğrenci isyanına, 1879'da ise Moskova'da Sosyalist ihtilalcilerin isyanına katılmış, bundan dolayı 15 yıl kürek cezasına çarptırılmıştır. Sonrasında bu cezası sürgüne çevrilmiş ve Yakutistan'a sürgün edilmiştir. Burada Yakut dilini öğrenmeye ve üzerinde araştırmalar yapmaya, bir sözlük hazırlamaya başlamıştır. 1905 yılında İlimler Akademisinin ricası üzerine St. Petersburg'da yaşama iznini almış, burada Rusça-Yakutça sözlük çalışmalarına devam etmiştir. 1907 yılında hazırladığı sözlüğün ilk cildi İlimler Akademisi tarafından yayınlanmıştır. 1930 yılına kadar sözlüğün 13 cildi yayınlanmıştır. (Konikov-Kamalov 2011: 135,136)

felç olmuş ve göğsünden rahatsızlanmıştı. 10 Mart tarihinde bir ameliyat geçirmiş fakat hayata dönememiştir. (Türkmen 1997: 489)

Ahmet Temir'in ifade ettiği kadarıyla Katanov, inanmış bir Hristiyan'dır. Diğer taraftan onun Müslüman halklara karşı uygulanan Hristiyanlaştırma faaliyetlerine iştirak etmesi, Müslüman Türk-Tatarlar arasında sıcak karşılanmamıştır. Hatta Nakşibendi tarikatına mensup, Sibiry'a'da faaliyet gösteren şeyhlere karşı bildiriler sunmuştur. Böyle bir gelişme Tobolsk müzesinde yaşanmış ve Katanov burada, “Şeyh Bahauddin'in Öğretilerinin Batı Kafkasya'da Kabancılara Karşı Din Savaşı Üstüne” adlı iki bildiri sunmuştur. (Simirnov 2013: 261) Onun Rusya için çalışması, inanmış bir Hristiyan olması kendisine karşı gösterilen davranışlarda bir değişmeye sebep olmamış, o her zaman bir Doğulu, bir Türk olarak kalmış ve kabul edilmiştir. (Temir 1987:152)

Katanov'un, Çuvaş dil biliminin kurucusu olan N. İ. Aşmarin'in yetişmesinde katkısı olmuştur. Yakından tanıdığımız Zeki Velidi Togan'da anılarında Katanov'dan çok istifade ettiğini ve bu sayede Rus muhitine girdiğini belirtmiştir. Belki de kaderin bir cilvesidir; Rus bilim muhiti içerisinde zor zamanlar geçiren ve kendisini tam olarak kabullendirmeyi başaramayan, Rus muhiti tarafından bir yabancı olarak görülen Katanov'a kendi milletinden bir el uzanmıştır. Büyük âlim Katanov, İrkutsk Üniversitesine ve Halk Eğitim Bakanlığına kitaplarının satın alınması için başvurmuş, fakat bu istek kabul görülmemiştir. Onun kütüphanesi Türkiye Cumhuriyeti'ne nasip olmuştur. 1914 yılında yaklaşık dokuz bin ciltlik kitaplığını Türk Başvekili Hilmi Paşa'ya satmıştır. (Kokova 1998: 65, 83; Togan 2012: 55; Acar 2017: 31). Onun kitapları bugün İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde, Türkiye Cumhuriyeti'ne hizmet etmektedir. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitü'sünde bulunan nadir 173 kadar yazma eserden 50 tanesi Katanov'a aittir. Onun bağısladığı yazmalar arasında Kazan Tatar Türkçesi ile yazılmış “Hüsâmeddîn b. Şerefüddîn el-Müslimî'nin Tevârîhu'l-Bulgariyye'si, Sakam Kıssası, Hz. Alî'nin bir destanı, Meymûne Banu Hikâyesi, Bir Kadının Hilkat-i Garîbe Çocuğu Hikâyesi” isimli eserler ile Çağatay Türkçesi ile yazılmış “Fazlullâh b. Îsâ et-Taşkendi'nin Kelile ve Dimne Tercümesi, Ahmet Yesevî'nin Hikmetleri, Allâhyâr Sûfi'nin Fevzü'n-Necât” adlı eseri bulunmaktadır. (Yazar 2016; 341,346)

N. F. Katanov Kazan Üniversitesinde hocalığının yanı sıra pek çok kurum ve kuruluşta başkanlık ve üyelik de yapmıştır. Gelsingfors Fin-Ugor Derneği,

Budapeşte Etnografik Kurumu, Petersburg Orta ve Doğu Asya Araştırma Rus Komitesi, İçki ile Mücadele Kazan Komitesi, Petersburg Rus İmparatorluk, Arkeolojik ve Rus İmparatorluk Coğrafya Kurumu, Moskova İmparatorluk Doğa Bilimleri –Antropoloji Etnografya Sevenlerin Derneği, Kazan Arkeoloji-Tarih ve Etnografya Derneği, A.Ş. Puşkin Sevenleri Rus Sözcü Derneği, Kazan Vilayet ve Sempalatinsk Bölge Komitesi, Petersburg Rus Toplantısı, Yayım İşleri Kazan Komitesi, Kazan Tercüme Komisyonu, Leven Uluslararası Bilim ve Edebiyat Derneği, Kazan Halk Aydınları Koruma Derneği üyelikleri yapmıştır. Ayrıca Tobol Vilayet Müzesi fahri üyeliği, Kazan Şehri Kamusal Müze Müdürlüğü, Kazan Arkeoloji-Tarih ve Etnografya Derneği başkanlıkları yapmıştır. 1898’de Belçika Uluslararası Bilim ve Edebiyat Derneği üyeliğine seçilmiş, 1900’de Avusturya-Macaristan Temsilciliği görevlerinde bulunmuştur. (Davletov 1999: 52, 53)

SONUÇ

Belirtmek gerekir ki, Katanov ile ilgili olarak doğrudan bir çalışma Türkiye’de yapılmamıştır. Onun dolu dolu geçen altmış yıllık ömründen bize bıraktıkları tam olarak incelenmemiştir. Bugün Katanov’un birkaç küçük hacimli eseri çevrilmiştir. Hayatı ile ilgili olarak Türk Dil Kurumunun baskısını üstlendiği ve Muvaffak Duranlı tarafından çevrilen İrina Kokova’nın eseri küçük hacimli fakat bilgilerle doludur. Bunun dışında onun bilimsel eserlerinden seçmeler adıyla Fatma Özkan tarafından Türkçeye çevirisi yapılan bir derleme mevcuttur. Bu eser de Türksoy tarafından Hakas Cumhuriyeti ile yapılan ortak bir çalışmadır. (N.F. Katanov, Bilimsel Eserlerinden Seçmeler: Hakas Folkloru ve Etnografyası Metinleri, Yayına Haz. V. E. Maynogaşeva, Türkçeye Çev. Fatma Özkan, Türksoy, Ankara, 2000.) Bunların dışında çalışmamızda kullandığımız küçük hacimli birkaç makale mevcuttur. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Türk Ansiklopedisi gibi kaynaklarda da aynı bilgiler tekrar edilmiş ve bir sayfa dahi tutmayacak kadar yer verilmiştir.

Bilim yolunun yılmaz takipçisi olan Hakas Türk’ü Katanov, üzerine düşeni fazlasıyla yaparak bu dünyadan ayrılmıştır. Türk kültür tarihinin araştırılması ve aydınlatılması konusuna kazandırmış oldukları, bizlere yol gösterici olduğu kadar, araştırmaların bir üst seviyeye çıkarılması için de bir sorumluluk yüklemektedir.

KAYNAKÇA

AKPINAR, Turgut (1996), “GORDLEVSKİY Vladimir Aleksandroviç”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 14: 114-115.

СМОЛИНА, И.Г (2012), “Letiyu Hakasskova Uçenova Tyurkologa, Doktora Sravnitelnova Yazıkoznaniya Vostakoveda H. F. Katanova”, *научне Обозрение Саяно Алтая*, NO 1(3): 4-9.

EKİCİ, Metin (1998) “Türkolog Nikolay Feodoroviç Katanov ve Eserleri”, *Türk Kültürü*, Cilt 36, Sayı 423: 409-425.

DAVLETOV, Timur (1999), “Hakas Prof. Nikolay Födoroviç Katanov”, *Atayurttan Anayurda Türk Dünyası*, Cilt 7, Sayı 18: 51-54.

DEVLET, Nadir (2014), *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi 1905-1917*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

DEVLETŞİN, Tamurbek (1981), *Sovyet Tataristan'ı*, (çev. Mehmet Emircan), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EREN, Hasan (1998), *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

GERACİ, Robert P (2001), *Window on the East: National and Imperial Identities in Late Tsarist Russia*, New York: Cornell Unity Press.

GÖMEÇ, Saadettin (2011), *Türk Cumhuriyetleri ve Topulukları Tarihi*, 4. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

İSHAKOV, G.İ. (2004), “Kazan Üniversitesinin Profesörü Nikolay Fedoroviç Katanov’un Türkoloji Çalışmaları”, (çev. Venera Turatbek Kızı), *Manas Journal of Social Studies*, Cilt 6, Sayı 11: 151-157.

KATANOV, N. F. (2014), *Türk Kabileleri Arasında*, (çev. Attila Bağcı), Konya: Kömen Yayınları.

KATANOV, N. F. (2008), *Sibirya ve Doğu Türkistan'dan Mektuplar*, (çev. Burçak Okkalı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KOKOVA, İrina (1998), *Nikolay Federoviç Katanov*, (çev. Muvaffak Duranlı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KOLESNİKOVA, Aleksandr – KAMALOV İlyas (2011), *Avrasya Tür-*

kologları Sözlüğü Rusya Türkologları (XX. Yüzyıl), Cilt I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

SMİRNOV, N.A. (2013), *Sovyet Rusya'da İslam Tarihi İncelemeleri*, (çev. Arif Berberoğlu) İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

TEMİR, Ahmet (1987, Eylül), "Türk (Hakas) Asıllı Rus Türkoloğu N. F. Katanov (1862-1922)", *Türk Dili*, Cilt 54, Sayı 429:148-153.

TOGAN, Zeki Velidi (2012), *Hatıralar*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

TÜRKMEN, Fikret (1997, Mayıs) "75. Ölüm Yılı Dönümünde Türk Soylu İlk Türkolog Nikolay Feodoroviç Katanov", *Türk Dili*, Cilt I/1997, Sayı 545: 483-489.

YAZAR, Sadık (2016), "İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'ndeki El Yazmalarının Kataloğu", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt 26, Sayı 1: 339-446.

ZEKİ VELİDİ TOGAN (2017), *Zeki Velidi Togan'ın Fikri İnkişafı*, (ed. Serkan Acar), Ankara: Akçağ Yayınları.

Русское Географическое Общество, “Николай Фёдорович Катанов”,
(24.01.2018), <http://www.ec-rgo-sfo.com>

Русское Географическое Общество, “Николай Фёдорович Катанов”, (24.01.2018), <http://www.ec-rgo-sfo.com>

*Участники экспедиции в Туркестан: стоят И. Ф. Толшин и В. Т. Васильев, сидят Н. Ф. Катанов и писарь А. П. Бехтерев. Урумчи, 1892 год. (Türkistan’da geziye katılanlarla birlikte. Solda oturan Katanov. Urumçi, yıl 1892.)

Sedat BİNİCİ

KENDİLİĞİNDEN DÜZEN KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Emre ÖZSÖY

ÖLÜMÜNÜN 96. YILI MÜNASEBETİYLE TÜRK ASILLI TÜRKOLOG NİKOLAY FEDOROVİÇ KATANOV

Hikmet ÇİÇEK

3 NUMARALI VE H. 1162-1171/M. 1749-1758 TARİHLİ ERZURUM AHKÂM DEFTERİ'NİN TAHLİLİ

Yunus Emre AYDIN

FÂTİMÎLER DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA KUTÂME KABİLESİNİN ROLÜ VE MAĞRİB'DE FÂTİMÎ- KUTÂME İLİŞKİLERİ (762-972)

Muhammet Nuri CEYLAN

KURBAN GELENEĞİ BAĞLAMINDA YAĞMUR YAĞDIRMA RİTÜELİ ERZURUM GÖKÇEDERE KÖYÜ ÖRNEĞİ

Kürşat BARDAKCI

MISIR KRALİÇESİ KLEOPATRA'NIN DAĞLIK KİLİKİA'DAKİ EGEMENLİĞİ

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

e-ISSN 2618-6187
ISSN 2587-2003

9 772587 200005